

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

מסכת זבחים, פרק ראשון

דף ב

- א. א. מה דין הזבחים שנזבחו שלא לשמן?
ב. מה דין הזבחים שנזבחו בסתם, ללא מחשבה מפורשת לשמן?
ג. מה דינו של גט שנכתב בסתם, ללא כוונה מפורשת לאיש ואשה מסוימים?
- א. כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן – כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ודינם כקרבת נדבה ואסור להמשיך ולעשות שאר העבודות שלא לשמן. חוץ מקרבן פסח בזמנו, וכן החטאת (לסוגיה השונים כדלהלן ח). ולדברי רבי אליעזר: אף האשם – שפסולים. בן עזאי הוסיף אף העולה. ולא הודו לו (יא:). יוסי בן חוני מוסיף: גם הנשחטים לשם פסח וחטאת – פסולים.
- לדעת רבי אליעזר אליבא דרבה (להלן יא), הנשחטים לשם פסח [בזמנו] – פסולים. והנשחטים לשם חטאת – כשרים. ולרבי יוחנן (שם, לפרש"י) – רבי אליעזר ויוסף בן חוני אמרו דבר אחד. דין פסח שלא בזמנו שנשחט לשם פסח, וכן באשם כז"ב – ע' בפסחים ס עג.
- שמעון אחי עזריה אומר: כל הזבחים (חוץ מן הפסח והחטאת. הו"א) שנעשו לשם גבוה מהם, כלומר לשם קרבן שקדושתו חמורה מהם – כשרים [ונסתפקו בגמרא שמהם אף עלו לשם חובה]. לשם נמוך מהם – פסולים.
- [לדברי רב (במנחות ד), אשם נזיר ואשם מצורע ומנחת העומר שנעשו שלא לשמה – פסולים, הואיל ובאים להכשיר ולא הכשירו. ואיתותב (שם ה. וע"ע ביזמא סא, אם יש לו תקנה למצורע בהבאת אשם אחר). לפי דעה אחרת (שם מח: לפרש"י. אבל התוס' חולקים), כבשי עצרת שלא לשמן פסולים, שהוקשו לחטאת. ומשמע שם שהוא הדין לשלמי נזיר ועולתו וכן עולת מצורע.
- לדעת רבי שמעון (ריש מנחות), קרבנות שחשב עליהם לשם קרבן אחר ומעשיהם מוכיחים כנגד מחשבתו, כגון פר חטאת ששחטו לשם פסח ואשם [שאינם באים אלא מן הצאן] – כשרים ועלו לשם חובה. מחשבת 'שלא לשמה' במנחות – נתבאר במנחות ב-ג ד-ה].
- קרבנות ציבור, יש אומרים שאין מחשבת שלא לשמן פוסלת בהם, ועולים לשם חובה. והקשו על כך מכמה סוגיות. ויש מחלקים בין חטאת לשאר קרבנות.

ב. סתמא – כלשמה. כן הוכיחו מדברי המשנה להלן, כדברי רבא. [ופרשו, אעפ"י שלענין גט אין אומרים כן, כאן שונה, שזבחים בסתם לשמן הם עומדים].

א. מדברי הרמב"ם (מע"ק ד, י) יש שדייקו שאין כשר בסתמא אלא בשאר קרבנות, אבל פסח וחטאת – לא עלו [והאחרונים נתקשו בדבר והאריכו באופנים שונים]. ויש שכתבו לדחות דקדוק זה.

- (ע' בנו"כ שם; ברכת הזבח; ובמצויין ביד דוד; זבח תודה (ד"ה זבחים בסתמא); שבט הלוי ח"ו קונט' הקדשים א,ה ט).
- ב. קטן הזובח – אפשר שאין לו כוונה והריהו כ'מתעסק', הלכך גרע מסתמא. (עתוס', עפ"י חולין יב ורש"י).
- ואמר ר' יוסי (משנה מו:): תנאי בית דין הוא שלא לומר 'לשמו' בפירוש, גזירה שמא יטעו ויעשו שלא לשמו (עפרש"י). ואם דעתו להקריב למה שדינו להיות – אין זה בגדר 'סתמא', אלא אם לא חשב כלל זהו סתמא, ואעפ"כ כשר. עפ"י תוס').
- א. בכלל 'סתמא', כאשר טועה וסבור שהוא קרבן אחר ושוחט בסתמא על פי טעותו [אבל אם שחט בפירוש לשם אותו קרבן, באנו לשאלת עקירה בטעות (ע' במנחות מט.) ולהלכה דלא הוי עקירה, נראה דהוי כסתמא] (עתוס' ב: ד"ה אתנו; ג: ד"ה הכא; אבני נזר חו"מ סו"י נו).
- ב. יש להסתפק בקרבן שנשחט שלא לשמו, שמא צריך לפרש בהמשך העבודות לשמו ואין אומרים 'סתמא לשמה' כיון שכבר שינה בו (שפת אמת ריש מנחות).
- ג. גט שנכתב בסתם, ללא כוונה לגרש בו אשה מסוימת – פסול (וכתב לה – לשמה. וסתם אשה לאו לגירושין עומדת (גמרא). ואף אם צריך לגרשה כגון שזינתה תחת בעלה, אינה עומדת להתגרש בגט זה. עתוס'). וכל שכן אם לא נכתב לשם כריתות כלל או נכתב מלכתחילה בשביל איש או אשה אחרים. או אף לאחת משתי נשים, 'לאיזו שארצה' – לפי שאין ברירה והרי זה גרוע מ'סתמא'.

דף ג

- ב. מה הדין במקרים הבאים:
- א. חטאת ששחטה לשם חולין.
- ב. גט שנכתב לשם אשה נכרית, שאינה בתורת גטין וקדושין.
- א. חטאת ששחטה לשם חולין – כשרה (רב יהודה אמר רב), שמחשבת חולין אינה מחרבת בקדשים.
- א. אביי (להלן מו:): הסיק שכשרה אבל לא עלתה לשם חובה. וכתב החזו"א שרבא בסוגיתנו חולק וסובר שעלתה גם לחובתו, והלכה כמותו. וע' שפת אמת; שו"ת אחיעזר ח"ג נב [וכן יש לדקדק בתוס' (ב: ד"ה לשם גבוה), שכל הזבחים ששחטם לשם חולין – עלו לשם חובה].
- ב. פסח לשם חולין – משמע מדברי הרמב"ם שפסול [ויש מי שדחה דקדוק זה]. וכבר האריכו האחרונים בטעמו ומקורו – ע' במפרשים על הרמב"ם וכאן; מאירי פסחים נט: מנחת חינוך ה"ז; רפט, ב; צל"ח ריש מסכתין; הסכמת המהרש"ם על ליקוטי הלכות; זבח תודה דף ה. מדפי הספר; אור שמח ואבי עזרי [חמישיאה] פסוה"מ טו, יא; אמת ליעקב אמור (כג, יא); שבט הלוי ח"ז נא).
- ב. גט שנכתב לשם גויה – פסול, שאע"פ שנוקטים 'דלאו מינה' – לא מחריב בה' הלא מ"מ לא נכתב לשם המתגרשת והרי אף 'סתמא' פסול בגט.
- ג. כלי חרס שנמצא בתוכו שרץ מת, מה דינם של:
- א. – האכלים והמשקים שבתוכו, כשמגובלים מכל צד בטיט.
- ב. – הכלים שבתוכו.
- ג. – האכלים שבתוך כלים שבתוכו.
- ד. – האוכלים שבתוכו, כאשר מחיצה מפסקת בין השרץ ובינם.